

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 19. МАРТА 1896.

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 42.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе; иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

САРСЕЈ И ЛЕСИНГ.

Франсиск Сарсеј, духовити старојко међу француским позоришним критичарима, објављује у „Тан“-у француско дело о Лесингу од универзитетског професора Емила Грике-а и надовезује, на оригиналан начин, своја посматрања о Лесингу, која су занимљива баш с тога, што потичу од њега.

Франсиск Сарсеј влада од 1859. над драматским фељтоном у Паризу, до 1867 у „Фигару“, а од то доба па све до данас у „Тан“-у („Temps“). За време бечке позоришне изложбе год. 1892. дошао је са „Комедијом Француском“ („Comédie Française“) и он, и у читавом низу писама изразио се врло ласкаво о Бечу и о Бечлијама.

Посматрајући то најновије дело о Лесингу, вели: „Ја мислим, да ће сваки, који ужива у позоришту, дело то радо читати и да ће му бити од користи. Писац „Драматургије“ пратац је свију нас, који се бавим драмском критиком. Та је књига била много година на мом писаћем столу, али у француском преводу Грушле-а. Сећам се врло добро, како сам се дивио и чудно, кад сам је читao први пут. Већ од неколико година изучавам позориште и пишем о њему сваког понедеоника; али натпис те књиге био ми је познат тек по чувену, пошто не знам немачкога језика. Сад ми дође Грушле-ов превод до руку и ја га прочитах с радошћу, али — да л' да додам? — и с једом. Све теорије, које сам себи удесно дугим, стрпљивим, свакидашњим посматрањем позоришних дела и њиховим изучавањем, које сам приказивао с одлучним уверењем, држећи их за своју рођену својину: у Лесинга их нађох опет, а није их измислио ни он, јер се на више места позива на Аристотела, као на ауторитет. Моја ме је недаћа баш болела! Али се на скоро одлучих.

Рекох себи: те се теорије морају оснивати на истини, кад их је средно тако силен дух као Лесинг, и оне су тако исто моја својина, као и његова, јер сам их и ја довео у ред и то независним радом и напором мишљења мој. „La scène à faire,“ којој се толико ругало а и данас се још руга на, жалост је само нов облик идеје, која је тако стара као и позориште и која се налази у Аристотелу, до које пак помоћу Лесинга можемо доћи. Тада Лесинг за то је тако занимљив, што није само сухопаран теоретичар, који о позоришту философши. Није већда било човека, који се тако радо хватао у коштац као он. Он је полемичар до врха врхова својих прстцију — увек спловит и патетичан. За то је такав, јер је волео позориште, страсно га је волео, познавао му је сваки кутић, кад је број и писац и управник и редитељ. У повећем делу г. Гриске-а наћи ћете све, што бисте о Лесингу хтели да знате. Његова физиономија и његова дела оживеће пред вама, али немојте пропустити, а да не прочитате: „Драматургију“.

Сарсеј спомиње овде своју реч, коју је он пронашао и која је у најтешњој свези с именом његовим. „La scène à faire“, то је призор, у који се тако рећи слива цело дело, за које су ту и особе и ситуације, и који (призор) има публика права да испочекује, ал' који је овај или онај песник смео с ума, или га није довољно обрадио. Та реч има велику улогу у књижевном разговору, кад се прича о позоришту, и ових се дана у Паризу у аристократској диплантанској представи с великим успехом приказало позоришно дело у једном чину, коме је натпис била реч, од Сарсеја измишљена: „La scène à faire“.

ХИСТИК.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Женски пријатељ“, комедија у 5 чинова, написао Александар Дима, син, превео Душан Ј. Ђокић, приказан дне 16. марта 1896.)

И ванда је управа учинила почаст успомени једнога од најдуховитијих и најплоднијих писаца овога столећа, у месецу новембру прошлога лета преминулог јубимца француског читалачког и позоришног света, Александра Дима-а сина, тиме, што је извела и пред наш свет његову духовиту комедију: „Женски пријатељ“, те нам тако дала прилику, да се дивимо духовитости и дубокој психолошкој интуицији озбиљнога и занимљивога ћенија. Нико није био компетентнији и по свом таленту, и по свом одгоју, и по свом искуству изрицати у драмском облику и роману и приповеци суд о разним проблемима женског срца, душе и судбине, као Дима, син, који је проживио седамдесет година у вртлогу Париза, те био у прилици, да песничким интуитивним погледом завири у душу женама разног положаја, ћуди, темперамента, одгоја, талента и срца. До скора се он узбиљио, те почeo живот мушкираца и жене схваћати с најозбиљније стране. Брзо је он приметио, колико жртава пада на олтару женског Молоха из тако званог полу света, па како треба већ једном прекинути са обожавањем и идеалисањем женских слаботиња, како су то чинили француски драматичари пре њега и пре Е. Озијера.

Док је још у „Госноћи са камелијама“ био следбеник култа палих несретница, већ је у осталим својим комадима: „Le Demi Monde“ (год. 1853.), „L'ami de femmes“ (г. 1864.), „Princesse Georges“ (г. 1871.), „La Feme de Claude“ (г. 1873.), „L' Entrangère“ (г. 1876.) почeo скидати са жене накит романтике и идеализма и приказивати их као редовни узрок несрећи мужева. Сад му је жена: новца жедна спекуланткиња, сад уходарка, сад демон освете, сад кокета и раскалашна прељубница, која обешчашћује по родично огњиште.

Није он неправедно немилосрдни њихов судија, јер прави разлику међу непоправљивим, поквареним грешницама и онима, што су недужне пале жртвом мушки похоте. Док је према

првима неумољиво строг, дотле је ради других написао цели низ позоришних комада, у којима доказује и тумачи могућност и начин поправке паље жене, стављајући им у изглед награду: потпуне рехабилитације у сваком погледу, ако устрају на путу поправке. Такови су комади: „Les idées de Madame Aubray“ (г. 1867.), „Monsieur Alphonse“ (г. 1873.), „Denise“ (г. 1885.).

У комадима те врсте изложио је Дима своју теорију о моралној чистоћи у недостатку праве чистоће, и тако звану чистоћу срца и невиност душе и после случајног пада у првој згоди или у првом сукобу са поквареношћу света.

Морал и тежња, за којом А. Дима, син, иде у свим својим комадима, јест препорука чистоће брачног живота и моралности мужа и жене. Он не штеди ни мушкираца, те је одушевљени бранилац права жене у браку и друштву, која јој по природи припадају. И за то је он остваро јубимем жена уза све то, што је навестио бој култу женских греха и слабости, јер су сви његови књижевнички плодови били прелити филозофском добродушношћу. Ту бономију наследио је осим талента од свог добродушног, али лакомисленог оца, кога је он духовито назвао својим великим дететом, кога је добио, чим је сам дошао к разуму.

Откривајући истину из женскога света у корист мушкираца и жене и човечанског друштва, Дима млађи бијаше у истину најбољи, јер најискренији пријатељ жена.

Такав искрени пријатељ жена је и у комаду „Женски пријатељ“. Ријон (г. Стојковић), који у прави час излечи чудно одгојену и у неком свету фантома мало не на странпутицу зашли грофицу Симерозу (гђа Љукића), која већ први месец после брака оставља мужа, грофа Симероза (г. Марковић) те живи у неком царству умишљене несреће и тражи платонске љубави у јубоморног и ватреног и физички јаког племића Монтегра (г. Спасић). Духовити савети Ријонови изведоше грофицу на прави пут и ова се враћа к своме мужу.

Духовити Ријон унапред знаде, како ће се свршити и заметак љубавног романа госпођице Балбине Леверде (гђа Ђуришићева), кћерке хе-

мичара Левердеа (г. Хаци-Динић) и жене му гђе Леверде (гђа Тодосићка) према младом Шантрену (г. Поповић). Чим Шантрен обрије браду, проћи ће љубав Балбинина према њему и њена воља, да ради умишљене несретне љубави иде у манастир, о ком само то знаде, да тамо калуђерице носе белу превесу преко главе.

Таковим наоко за читаоце ситницама, Дима у разним комадима, саставља слику појма садање жене божега друштва, која види и познаје само спољашњи део прилика и проблема света, те с те стране хоће да се преиначи њезин одгој и пресуђује њезин садањи круг мисли и осећаја, тумачи њене заблуде и тражи начин њезинога поправка.

Дима је свој комад: „Женски пријатељ“ већ пре тридесет година изнео први пут на позорницу, али је свечано пропао. Није било право време још дошло. Истом недавно покушао је и опет с њим срећу, и овај пут је сјајно успео, не само у Паризу, већ свугде, где је до сада даван био.

Разуме се, тому успеху допринесоше у првом реду духовите сентенце, сјајна духовитост дијалога и управо мила бономија филозофских рефлексија о разним манифестацијама женског живота, којима је цели комад као бисерјем проктан и преливен. Иначе је радња сасвим неизнатна, нема праве концентрације, већ прави вишег утисак случајно укаулупљених синхронистичких епизода.

Али највећи разлог сјајному успеху тога комада, уза све његове техничке недостатке, без сумње је то, што је карактеризација свијух мушких и женских лица управо савршена и доследна од почетка до краја.

Осим тога, узимаје се, да је Дима у Ријону хтео сам своју силхуету да изнесе на позорницу, јер на уста симпатичног Ријона говори душа и ум Димаов у сентенцијама оно, што је иначе на шире изведену и изложену у целом низу дела Димаових.

Недавно је један пријатељ Димаов саопћио право мишљење Димаово о разним комадима, што их је написао. Он приповеда, да му је Дима рекао, како му је од свих комада најмилији: „Женски пријатељ“ баш за то, што му је то једно од најслабије душевне деце, те га он воли као и мати своје најслабије дете. Не, није то једини

разлог. То драмско чедо Димаово највернији је одсев Димаова, целокупнога мишљења о проблему жене с којим се он толико бавио.

Толико о самом комаду, који ће још дugo бити свима позорницама свети драгоцен инвентар, што увек може надсјати производе сваке моде.

Приказ је за наше прилике био управо јако добар. Г. Стојковић је Ријона приказао отмено, природно, симпатично, и кретањем, и изразом лица, и говором и маском и темпераментиком гласа и осећаја. То му се опћенито признаје и то нека му буде знаком, да је џогодио прави начин приказа те у истину за глумца тешке али и захвалне улоге. У сцени, где клечи пред грофицом Симерозом, дижући јој рукавицу, био је управо на висини приказа салонских ситуација.

За свој лепи приказ опетовано му је повлађивано

Исто тако је у сретним рукама била и улога грофице Симерозе. Гђа Лукићка ју је својом познатом дистингвисаном отменошћу и разумевањем приказала, те је лаворике успеха поделила са г. Стојковићем.

И г. Спасић је љубомору мускулозног и мисантропског Дон Хуана, Монтегра, верно и промишљено протумачио и у сценама љубоморне сентименталности и у призору сурове провале завидне суревњивости.

Добро приказаше и г. Хаци-Динић засићеног Левердеа и гђа Тодосићка његову жену, го-споју Левердеову, баш као и гђица Ђуришићева наивну романтику Балбине и г. Бакаловићка свестност свога положаја милионарске кћерке, Хакендорфке. Заокружености „ensemble-a“ допринесоше, са добро погођеним приказом, и го-спода: Марковић, као гроф Симероз, Бакаловић, као гурман Таржет, и г. Поповић, као Шантрен.

Било је то право естетско уживање, па је штета, да нису барем ложе и партер били пунији. Треба истрајати до конца у свачем добром, па и у љубави према овако важном фактору за одржање српског културног живота у овим странама, као што је српско народно позориште.

J. Хр.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

47. Представа. У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ. Ван претплате.

Пре поласка позоришне дружине на пут последња представа.

У Новоме Саду, у уторак 19. (31.) марта 1896.

ПРВИ ПУТ:

ХАМЛЕТ.

Трагедија у 5 чинова, написао В. Шекспир, с енглеског превео др. Лаза Костић, за српску позорницу удесно А. Хадић. — Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Клаудије, краљ дански	—	Лукић.	Свештеник	—	Ивангтанин.
Хамлет, син пређашњег а спи- новац садашњег краља	—	Ружић.	Дух оца Хамлетовог	—	Душановић.
Полоније, велики челник	—	Филиповић.	Фортинбрас, краљевић нор- вешки	—	Васиљевић.
Хорације, пријатељ Хамлетов	—	Марковић.	Гертруда, краљица данска, ма- ти Хамлетова	—	С. Вујићка.
Лајерте, Полонијев син	—	Спасић.	Офелија, Полонијева кћи	—	С. Бакаловићка.
Волтиманд	—	Жикић.	Први глумац	—	Стојковић.
Корнелije	—	Хадић-Динић.	Други глумац	—	Миловановић.
Розенкранц	—	Тодосић.	Трећи глумац	—	Илић.
Гилденстерн	—	Поповић.	Прва глумица	—	Д. Васиљевићка.
Озрик, дворанин	—	Стефановић.	Друга глумица	—	З. Ђуришићева.
Марцело, часник	—	Миловановић.	Први гробар	—	Добриновић.
Дворанин	—	Радовић.	Други гробар	—	Бакаловић.
Дворанин	—	Бајић.			
Господа, госпође, часници, војници, морнари, гласници и друга пратња.					

Збива се у Елсинору.

У новом оделу, које је нарочито за овај комад затворено по узорима.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковнице свираче ове комаде: 1. „Српска зора. Марш.“ — 2. Арија из опере: „Хамлет“, од Томаса. — 3. „Сватовац.“ Потпури, од Перла. — „Из српске шуме и утрине“. Фантазија, од Чизека. — 5. „Гусле“. Потпури, од Чизека.

Ко од наших поштованих претплатника жeli своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижари браће М. Поповића најдуже до 11 сах. пре подне. Претплатници добијају ложу своју или места своја по претплатној ценi.

Улазнице могу се добити у књижари браће М. Поповића од 9—12 пре подне, од 3—6 после подне и после на каси.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$, свршетак у $10\frac{1}{2}$ сахата.